

نیش و نوش!

دیدگاه دکتر حمید دیهیم، استاد دانشگاه تهران و دبیر انجمن اقتصاددانان ایران، در مورد راهکارهای بازتوزیع یارانه‌ها

عبارتی هزینه‌های تولید برق و آب در ایران از خیلی از کشورهای جهان بالاتر است و دلیلی ندارد که ملت ایران، هزینه ناکارآمدی دولت را بپردازد.

دولت باید به طور کامل سیاست‌های خود را تشریح کند و در کنار آن، عملکرد سایر کشورهایی را که اقدام به هدفمندی یارانه‌ها کرده‌اند، به مردم بشناساند. باید در صدا و سیما بحث شود که تبعات مثبت و منفی اجرای این طرح چگونه است تا همگان از آن اطلاعات کافی به دست آورند. در حال حاضر، عموم مردم از اجرای این طرح واهمه دارند و این ترس، از دیگر دلایل شکل گیری انتظارات تورمی است. البته باید متذکر شد که هدف از این گفته‌ها، عدم اجرای طرح مذکور نیست. اقتصاد کشور ما به مثابه بیماری است که نیاز به عمل جراحی دارد، اما مدام برای آن دارو و قرص تجویز می‌شود. این داروها، اگر چه درد را به صورت مقطعی کاهش می‌دهند، اما معضل اصلی همچنان پابرجا است.

جلوگیری یا کنترل تورم؟

مطالعه تاریخ اقتصاد ایران نشان می‌دهد که سطح قیمت‌ها در کشور ما همواره بالا بوده و پس از دهه ۵۰ به جز یکی دو مورد، عمدتاً شاهد تورم دو رقمی (تورم مزمن) بوده‌ایم. دلیل آن است که همواره ارز حاصل از فروش نفت به اقتصاد تزریق شده است.

به طور قطع با اجرای این طرح، تورم در کشور افزایش می‌یابد، اما می‌توان با اقداماتی، افزایش تورم را کنترل کرد. مهمترین این اقدامات باید در بخش تولید انجام شوند، به این صورت که با افزایش تولیدات داخلی، علاوه بر کمک به اشتغالزایی و ایستادگی در برابر تحریم‌ها، با افزایش عرضه محصول، حتی می‌توانیم به کنترل و کاهش قیمت‌ها امیدوار باشیم. برای این منظور، باید نرخ ارز کنونی کشور تعدیل شود. در حال حاضر، با توجه به ارز ارزان قیمت و در نتیجه رشد بسیار زیاد واردات، وضعیت تولیدی در کشور به مخاطره افتاده است. روز به روز کالاهای وارداتی و البته نامرغوب، درصد بیشتری از بازار داخل را قبضه می‌کنند که باید برای آن چاره‌ای اندیشید.

به مصرف بند نکنیم!

یکی از مشکلاتی که همواره با آن روبرو بوده‌ایم، این است که هرگز ذهنمان را معطوف به تولید و تولید کننده نکرده‌ایم. برای این که بتوانیم وضعیت تولیدی را در کشور سروسامان دهیم، باید نسبت تخصیص منابع حاصل از هدفمند سازی را به تولید کنندگان و مصرف کنندگان عکس کنیم و حواسمان را معطوف به تولید نماییم. در حال حاضر، قرار است ۳۰ درصد منابع آزاد شده به تولید کنندگان و ۵۰ درصد به مصرف کنندگان اختصاص یابد که این کار درستی نیست. باید بدانیم کشورهایی که در پی کمک به دهک‌های فقیر بوده‌اند، هیچ گاه عملکرد مطلوبی نداشته‌اند. اما برعکس، کشورهایی که به سرمایه‌گذار و تولید کننده احترام

با آن که اقدام برای تعدیل قیمت‌های انرژی در جهان به دهه ۷۰ میلادی که قیمت نفت در آن افزایش قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرد برمی‌گردد، اما بیشتر کشورها - مخصوصاً کشورهای بلوک شرق، اروپا و شوروی، همین طور مصر و مراکش - اصلاحات قیمت انرژی را از دهه ۹۰ میلادی آغاز کرده‌اند که حاصل این سیاست در کشورهای مذکور، شکوفایی و رشد اقتصادی، البته با یک وقفه زمانی بوده است.

با توجه به این تاریخچه کوتاه، این طور به نظر می‌رسد که حتی اصلاح قیمت‌های انرژی در ایران تا حدودی دیر آغاز شده است. با این حال، عموم نگرانی‌هایی که در خصوص اجرای این طرح وجود دارند، ناشی از احتمال افزایش قیمت‌ها در کشور می‌باشند. در خلال یکی دو سال اخیر، سازمان‌ها و نهادهای تحقیقاتی مختلف، آمار متفاوتی را از ۵ تا ۷۵ درصد برای افزایش تورم بیان کرده‌اند که البته تورم حقیقی جامعه به عملکرد دولت در اجرای این طرح وابسته است.

با این حال، بدون شک، اگر با افزایش قیمت‌های انرژی، دولت اقدام به توزیع پول در میان مردم نکند، به دلیل این که انرژی یک کالای بی‌کشش به حساب می‌آید، مصرف کننده نمی‌تواند در مصرف خود صرفه جویی زیادی انجام دهد و باید هزینه آن را پرداخت کند. در نتیجه، به دلیل آن که بخش کمتری از منابعش باقی می‌ماند و تقاضای وی برای کالاهای لوکس کاهش می‌یابد، حتی این امکان وجود دارد که قیمت بعضی از کالاهای کاهش یابد؛ اگر چه رفاه خانواده هم به شدت تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. اما با توزیع پول که قرار است مبلغی در طول ماه در اختیار جمعیت ۶۰ تا ۷۰ میلیون نفری قرار گیرد، ضمن افزایش نقدینگی موجود در جامعه، به دلیل افزایش مصرف عمومی و انتظارات تورمی در میان مردم، تورم در جامعه افزایش خواهد یافت.

کدام راه؟

بهترین راهکار در این خصوص آن است که منابع آزاد شده از هدفمند سازی یارانه‌ها به سمت سرمایه‌گذاری‌ها هدایت شوند، چرا که در حال حاضر با مشکلات زیادی چون بیکاری فزاینده و تحریم‌های بین‌المللی مواجه‌ایم و با این اقدام می‌توانیم سطح اشتغال را در کشور افزایش داده و از این طریق، دهک‌های کم‌درآمد جامعه را سروسامان بدهیم. جوهی که به سمت تولید هدایت می‌شوند، نه تنها تورم‌زا نیستند، بلکه عاملی برای کاهش تورم خواهند بود.

در کنار برخی حامل‌های انرژی که دولت معتقد است به آنها یارانه پرداخت می‌کند، برخی کالاهای مصرفی هم وجود دارند که به صورت واقعی یارانه دریافت می‌کنند. نان یکی از این کالاهای مصرفی است که تخصیص یارانه به آن، اقدام مناسبی ارزیابی می‌شود. حتی دولت باید به ۱۰ تا ۱۵ درصد افراد، نان رایگان بدهد. اما مشکلی که در این میان وجود دارد، فقدان اطلاعات جامع و یکپارچه برای شناسایی افراد نیازمند است.

هزینه‌های سنگین تولید

در کشور ما هزینه‌های تولید انرژی به شدت بالا هستند و این مسأله ناشی از ناکارآمدی دولت است، ضمن این که بسیاری از شبکه‌های توزیع انرژی در ایران به دلیل آن که فاقد استانداردهای لازم هستند، با آفت مواجه‌اند و توجهات بیشتری را می‌طلبند. به

یارانه‌ها، هدف بزرگی است که هم می‌تواند اقتصاد را به شکوفایی برساند و کشور را از قید و بند مشکلات فراوان اقتصادی رها سازد و هم قادر است در صورت فقدان نظارت و جدیت، وضع را از آنچه که هست بدتر کند. ■

گذاشته‌اند، توانسته‌اند با افزایش درآمد و اشتغالزایی، وضعیت فقرا را هم در کشورشان بهبود بخشند. برای موفقیت در این راه، باید بسیاری از موانع تولیدی را از میان برداریم. هدفمندی

تجهیزات نظامی اعراب در منطقه

ایران هراسی اعراب

نگاه دکتر میرقاسم مؤمنی، مدیر عامل مؤسسه چشم‌انداز ابرار نوین

رقابت‌های تسلیحاتی در خاورمیانه تاریخچه‌ای طولانی دارند. در دهه ۶۰ و ۷۰ و در اوج جنگ سرد بین آمریکا و شوروی که خاورمیانه صحنه رقابت‌های این دو ابرقدرت بود، فروش تسلیحات به کشورهای اقماری هر یک از ابرقدرت‌ها به عنوان پارامتری در حوزه نفوذ این دو کشور تعریف می‌شد. از سوی دیگر، پایه گذاری رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۴۸ و جنگ‌های چهار گانه اعراب با اسرائیل که شکست اعراب را به دنبال داشت، برای کشورهای عربی انگیزه‌ای شد تا به خرید و تجهیز کشورشان به سلاح‌های مدرن جهت مقابله با رژیم صهیونیستی اقدام نمایند.

تهدیدی برای اعراب

کشورهای اروپایی و آمریکا به دلیل صدمات ناشی از جنگ جهانی دوم و رقابت‌های دو ابرقدرت و به جهت باز سازی اقتصاد و صنایع خود به منابع نفتی اعراب - به خصوص عربستان، کویت و عراق - نیاز داشتند و در مقابل فروش تسلیحات نظامی به این کشورها، نفت دریافت می‌کردند. یکی از انگیزه‌هایی که از سوی کمپانی‌های نفتی و سیاستمداران آمریکایی برای بالا بردن خرید تسلیحاتشان توسط اعراب مطرح شد، بحث خطر وجود اسرائیل در حوزه خاورمیانه بود.

در بین کشورهای عربی و بعد از جمال عبدالناصر در مصر، کشور عربستان رهبری جهان عرب را به دست گرفت و ملک فهد، پادشاه عربستان، خود را خادم حرمین شریفین و رهبر جهان عرب معرفی کرد. این کشور برای تثبیت هژمونی سیاسی و نظامی خود در منطقه نیازمند تسلیحات نوین و پیشرفته بود که این تسلیحات از طرف آمریکا و اروپا به این کشور فروخته می‌شدند. با توجه به روند مذاکرات صلح بین اعراب و اسرائیل که از اوایل دهه ۹۰ شروع شدند و متعاقب آن، مذاکرات آشکار و پنهان کشورهای عربی - بالخصوص عربستان - که تحت فشار آمریکا با اسرائیل صلح کردند، خطر اسرائیل نسبت به کشورهای عربی و منافع آنها از بین رفت.

این مسأله باعث گردید کشورهای عربی، علی‌الخصوص عربستان، نیازی به خرید تسلیحات نداشته باشند. اما قبل از این مسأله، وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ و پیام انقلاب به تمام مسلمانان جهان، زمینه دخالت کشورهای اروپایی و آمریکا را در مسایل کشورهای عربی گشود. عواملی همچون انقلاب اسلامی در ایران، سیاست‌های خصمانه آمریکا در برابر کشور ما و شروع جنگ تحمیلی، شرایطی را ایجاد نمودند که کشورهای عربی در کنار رقابت‌های دو ابرقدرت و جنگ اعراب و اسرائیل، مسأله نظام جمهوری اسلامی در ایران را جزو مجموعه برنامه‌های نظامی و امنیتی خود قرار دهند. با وجود رفع نگرانی اعراب از رقابت دو ابرقدرت پس از فروپاشی شوروی و شروع روند مذاکرات صلح با اسرائیل، متأسفانه مسأله ایران هراسی، حل نشده باقی ماند. آمریکا و اروپا با تبلیغات و ارایه اطلاعات غلط، ایران را به عنوان تهدیدی برای بقای حاکمان فعلی کشورهای عربی معرفی نمودند. این امر رقابت تسلیحاتی جدیدی را در منطقه به وجود آورد. در سال‌های اخیر، پرونده هسته‌ای و توسعه علمی ایران در انرژی صلح آمیز اتمی، سوژه تبلیغاتی جهت افزایش این رقابت تسلیحاتی شده است.

انبار تسلیحات

به نوشته روزنامه تایمز مالی، کشورهای عربستان، امارات، کویت و عمان قصد دارند طی چهار سال آینده نزدیک به ۱۳۳ میلیارد دلار تجهیزات نظامی از آمریکا خریداری کنند. این

بزرگترین قرارداد خرید و فروش سلاح در زمان صلح به شمار می‌رود.

افزایش تمایل کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس برای خریدهای تسلیحاتی و تهیه تجهیزات نظامی - با توجه به توان انسانی اندکی که دارند - باعث شگفتی کارشناسان نظامی گشته، به گونه‌ای که برخی از کارشناسان، آن را نتیجه سیاست ایران هراسی آمریکا در منطقه و برخی آن را تلاش اعراب برای پیشی گرفتن از ایران و تبدیل شدن به قدرت برتر خاورمیانه می‌دانند.

کشورهای عربستان سعودی، امارات عربی متحد و کویت در متن این خریدهای هنگفت قرار دارند. اما آنچه این روزها می‌تواند بیش از هر چیز مرکز توجه ناظران قرار گیرد، حجم وسیع خرید تسلیحات از جانب عربستان است؛ آنچنان که اخبار منتشر شده در رسانه‌های داخلی و بین‌المللی، حاکی از افزایش چشمگیر معاملات برای خرید جنگ افزارها و تجهیزات نظامی از سوی این کشور می‌باشند. از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تاکنون هزینه نظامی کشورهای جهان ۱۸ درصد افزایش یافته است که بخش اعظم آن به منطقه خاورمیانه و خلیج فارس اختصاص دارد. خاورمیانه به تنهایی ۹۱/۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷ خرید تسلیحاتی داشته که ۵۲/۳ میلیارد دلار آن مربوط به حوزه خلیج فارس است؛ یعنی در حدود ۶۰ درصد کل خرید تسلیحاتی خاورمیانه.

در سال ۲۰۰۶ عربستان سعودی ۲۸ میلیارد دلار صرف خریدهای تسلیحاتی کرده است. در رتبه بندی ۱۵ کشور برتر با بالاترین هزینه نظامی، عربستان سعودی پس از آمریکا، انگلستان، چین، فرانسه، ژاپن، آلمان و روسیه در رتبه هشتم جهان قرار دارد.

دولت باراک اوباما در سپتامبر ۲۰۱۰ یک قرارداد کلان نظامی با عربستان امضا کرده است. این قرارداد ۶۰ میلیارد دلاری، شامل فروش ۸۴ فروند جنگنده اف-۱۵، نوسازی ۷۰ فروند جنگنده اف-۱۵ اس نیروی هوایی این کشور و فروش بیش از ۱۵۰ فروند هلی کوپتر نظامی آپاچی و بلک هاوک می‌باشد. فروش تسلیحات جدید، نگرانی عربستان را از افزایش توان نظامی ایران نشان می‌دهد. در این زمینه، ریچارد ویتز، کارشناس سیاسی-نظامی مؤسسه هادسون در واشنگتن، می‌گوید: این قرارداد به برتری هوایی عربستان سعودی در برابر ایران می‌انجامد! بنابراین بیشتر تأکید بر پروژه ایران هراسی است.

با توجه به رقابت تسلیحاتی که در خاورمیانه در حال رشد است و به علت عدم وجود وحدت سیاسی و امنیتی در بین کشورهای عربی و اختلافات مرزی، امکان بروز جنگ بین خود اعراب، مانند جنگ بین عراق و کویت بعید نیست و امکان دارد تسلیحات خریداری شده علیه خود این کشورها مورد استفاده قرار گیرند. ■